

Sjeća li se još itko Vlade antikorupcijske kampanje *Korupcija, to nisam ja?* Vjerojatno je jedino što se pamti potrošenih 2 milijuna kuna bez javnog natječaja. Građane se pozivalo da prijave korupciju, da se ne boje, a u tome im je trebala pomoći pjesmica koja se vrtjela na radiju. Ta je kampanja ponovno pokazala kako je u Hrvatskoj težište borbe protiv korupcije na administrativnoj ili lakoj/sitnoj korupciji. Istovremeno pomaka na suzbijanju političke korupcije gotovo nema. Toga je svjesna i Europska komisija.

U posljednje su vrijeme s aspekta korupcije osobito aktualna javna poduzeća. U svim korupcijskim aferama vezanim uz javna poduzeća naslućuje se trag prema najvišim državnim razinama. To ne čudi stoga jer su dužnosniči nerijetko članovi nadzornih odbora javnih poduzeća, ali i zato što se odluke o velikim kapitalnim projektima donose na najvišoj razini vlasti, a provedba se uglavnom odvija putem javnih poduzeća. Pogledajmo nekoliko pokazatelja koji se odnose na javna poduzeća, ali posredno, putem kvalitete infrastrukture u Hrvatskoj.

Loša infrastruktura za dobre ljudi

Počnimo s električnom energijom. Kad su posrijedi gubici u distribuciji električne energije (postotak ukupne proizvodnje), Hrvatska u međunarodnoj usporedbi stoji vrlo loše; gubi se oko 20 % električne energije, dok je prosjek EU-27 svega 8 posto. U Sloveniji se, primjerice, gubi niskih 6 posto.

Spomenimo zatim opskrbu vodom. Iako je Hrvatska na 5. mjestu u Europi po procijenjenim količinama vode, samo 75 % stanovnika ima priključak na vodovodnu mrežu, a na jedan zahvaćeni kubični metar vode u distribuciji se prosječno izgubi oko 40 % vode, dok Europska unija smatra prihvatljivim 15 do 18 % gubitaka. Brojevi su jednaklo loši i za sustav odvodnje. Priključak na kanalizacijski sustav u Hrvatskoj je 2007. godine im-

Korupcija

Pametnije previše

U Hrvatskoj se gubi dva i pol puta više električne energije nego u EU, četvrtina stanovnika nema priključak na vodu, a više od polovice nema kanalizaciju. Istodobno političari nameću gradnju pelješkog mosta kao prioritet u javnoj infrastrukturi

Piše Marijana Bađun
znanstvenica Instituta za javne financije u Zagrebu*

su javni kapitalni rashodi (udio u BDP-u) u usporedbi s razvijenim europskim zemljama prilično veliki - rashodi konsolidirane opće države za nabavu nefinancijske imovine od 2002. do 2007. godine bili su preko 4 % BDP-a, dok su 2008. pali ispod 3 %, što ne uključuje javna poduzeća. Ekonomisti i nositelji vlasti često naglašavaju pozitivan učinak javnih kapitalnih rashoda na ekonomski rast, ne uzimajući pritom u obzir poremećaje koje u taj odnos unosi korupcija. Istraživanja su pokazala da je politička korupcija povezana s većim udjelom javnih investicija u BDP-u, kao i to da zemlje s većom političkom korupcijom troše relativno manje na održavanje te imaju lošiju infrastrukturu. Osim toga korupcija smanjuje

lo samo 43 % stanovnika. Osim toga, s obzirom na starost kanalizacijskog sustava u gradovima, može se pretpostaviti da je većina kanalizacijskih sustava u znatnoj mjeri vodopropusna.

Osvrнимo se još na cestovnu i željezničku infrastrukturu. Gotovo 50 % državnih cesta (kolnika) 2005. godine bilo je u lošem ili vrlo lošem stanju, a manje od trećine u dobrom i vrlo dobrom stanju. Po udjelu asfaltiranih cesta u ukupnim cestama Hrvatska stoji relativno dobro - 85 % nije daleko od 100 % koje ima manje od polovice članica Europske unije. Iz ovoga se naslućuje da je veći problem u održavanju negoli u izgradnji.

Željeznička infrastruktura u vrlo je lošem stanju po svim pokazateljima: 1) dvokolosječnih pruga manje je od 10 %, a elektrificirano je oko trećine pruga; 2) za brzine vlakova od 160 km/h sposobno je samo 4 % ukupne duljine kolosijeka otvorene pruge, dok je za brzine od 100 km/h sposobno jednako tako malih 12 %; 3) kontaktna mreža na elektrificiranim prugama stara je oko 35 godina; 4) veći dio kolodvora i otvorene pruge na glavnim željezničkim prugama osiguran je za starjelim signalno-sigurnosnim uređajima (čak i do 70 godina) itd.

Iz ovih je kratkih primjera jasno da infrastruktura u Hrvatskoj nije u dobrom stanju. Istodobno

Financiranje kapitalnih projekata često uključuje zaduživanje, pa političari mogu stvoriti fiskalne krize. Sve to rezultira skupljim projektima u odnosu na one gdje korupcije nema, a ta razlika ide na trošak poreznih obveznika. Korumpirani političari vole kapitalno-intenzivne javne projekte jer pritom lakše ubiru mito. Takvi grandiozni projekti ne utječu pozitivno na ekonomski razvoj, a umjesto stopa povrata kao kriterija za izbor projekata to je iznos mita.

prodiktivnost investicija, odnosno količinu dodane vrijednosti koja nastaje upotreboom tog kapitala. Objasnimo zašto je to tako.

Katedrale u pustinji

Korumpirani nositelji vlasti preferiraju kapitalno-intenzivne javne projekte jer je kod takvih projekata lakše ubrati mito. Nadalje, visoka potrošnja na projekte koji su vrlo vidljivi i putem kojih se lakše skuplja političke bodove - poput cesta, mostova, aerodroma, sportskih stadiona itd. - može zbog proračunskih ograničenja ići nauštrb manje atraktivnih rashoda na održavanje ili pak onih na obrazovanje ili zdravstvo, u kojima je ujedno teže ubrati mito. Nerijetko to budu grandiozni projekti koji ne utječu pozitivno na ekonomski razvoj. Štoviše, može biti riječ o projektima koji imaju vrlo malu ili nikakvu ekonomsku opravdanost, tzv. "katedralama u pustinji". Kad je visina provizije koju dobivaju dužnosnici vezana uz troškove projekta, može doći do veće sklonosti golemin projektima. Naime, korupcija povećava broj investicijskih projekata te povećava njihovu veličinu i složenost. Sve to rezultira skupljim projektima u odnosu na one gdje korupcije nema, a ta razlika ide na trošak poreznih obveznika.

Za razliku od tekućih rashoda, koji su uglavnom zadani prethodnim mandatima, kapitalni rashodi nositeljima vlasti omogućuju visok stupanj diskrecije. Oni trebaju odlučiti o veličini proračuna za investicije, o raspodjeli sredstava za različite kapitalne projekte, o izboru projekta i njegovoj lokaciji, pa tako i o veličini svakog projekta. U tom procesu neki visokopozicionirani pojedinci imaju veliku kontrolu i utjecaj, osobito kad su mehanizmi kontrole nad njima - primjerice državna revizija, državno odvjetništvo, organizacije poput USKOK-a, pravosuđe - slabi. U zemljama raširene korupcije analiza troškova i koristi, odnosno stopa povrata, prestaje biti kriterij za izbor projekata već je to iznos mita koji

nosi određeni projekt. U tim okolnostima ne čudi da kapitalni rashodi ne utječu pozitivno na ekonomski rast kao što se to očekuje. Osim toga zbog podržavanja previše kapitalnih projekata, što često uključuje zaduživanje, nositelji vlasti mogu stvoriti fiskalne krize.

U zemlji u kojoj se stalno bilježe nepravilnosti u javnoj nabavi i u kojoj nositelji vlasti kao prioritet nameću gradnju pelješkog mosta umjesto da se stanovnicima omogući vodovodni i kanalizacijski priključak, sigurne ceste i željeznice, kao i da se smanji gubitke u distribuciji vode i električne energije, razumno je posumnjati da politička korupcija iskriviljuje preferencije. Međutim, trag do državnih dužnosnika nikako da se istraži do kraja. Iako je to rečeno već mnogo puta, uspješna antikorupcijska iskustva pokazuju kako je ključno da se dokaže krivnja za korupciju visokorangiranih dužnosnika i da ih se, naravno, kazni. Ako se za odgovornost prozovu oni koji su krivi za političku korupciju, onda to povećava kredibilitet svih antikorupcijskih programa i pojačava javnu potporu. U protivnom će sve Vladine antikorupcijske kampanje poput *Korupcija, to nisam ja* izazvati samo cinični podsmijeh, a milijarde kuna i dalje doslovno i metaforički otjecati. ■

*Stavovi autorice ne odražavaju stavove IJF-a